

РОЗПОДІЛ ПРИРОДНОЇ РЕНТИ МІЖ ЕКОНОМІЧНИМИ СУБ'ЄКТАМИ

к.е.н., проф. Жулавський А.Ю., Сидоренко Н.В.
Сумський державний університет

Виробництво матеріальних благ, необхідних для задоволення людських потреб, неможливе без користування землею та іншими природними ресурсами. Ці ресурси обмежені і нерівноцінні, що зумовлює виникнення особливого виду доходу – природної ренти. Проблемі природної ренти в історії економічної науки приділяється постійна увага.

Наука про ренту пройшла значну еволюцію слідом за розвитком суспільства і світового господарства. Теорія ренти є основою різних вчень про власність на землю та інші природні ресурси, про соціальний устрій суспільства. Вона постійно розвивається і поповнюється новим змістом.

Основи теорії ренти закладені класиками політекономії А. Смітом і Д. Рікардо. Особливий внесок у розвиток теорії ренти вніс К. Маркс, обґрунтувавши можливість утворення абсолютної природної ренти, та диференційної ренти першого та другого роду.

Не зважаючи на досягнення вітчизняної і зарубіжної економічної науки в цій галузі багато проблем залишаються невирішеними і дискусійними. Зокрема, спірними залишаються питання, пов'язані з власністю на природні ресурси і природну ренту.

Відносини власності з приводу привласнення рентних доходів завжди мали певну суспільну форму і соціальне забарвлення. Основна проблема полягає в такій інституціоналізації цих відносин, яка сприяла б їх прогресивній соціалізації. Іншими словами, суспільна форма привласнення природних ресурсів покликана надати такого впливу на соціальні відносини і соціальну структуру нації, яка об'єктивно привела б суспільство до стабільності, і позитивної динаміки економічного розвитку. В зв'язку з цим на перший план виходить природна рента, її розширене відтворення і привласнення.

Однією з передумов активізації наукових досліджень в галузі ренти є той факт, що реальним власником ресурсів є не юридичний власник, а суб'єкт що привласнює ренту. Стосовно України йдеться про привласнення значних обсягів коштів на тлі стрімкого зростання екологічних проблем, таких як: забруднення навколишнього середовища, виснаження ресурсів, збільшення об'єму промислових відходів.

На нашу думку, існує необхідність побудови механізмів державного регулювання, які дозволили б запобігти незаконному привласненню ренти, забезпечити її повніше вилучення і раціональній перерозподіл, а також повноцінне відтворення природно-ресурсного потенціалу.

Тому, актуальним завданням сьогодні залишається проблема вдосконалення методології оцінки природної ренти, розвиток і вироблення найбільш ефективних способів її вилучення і визначення справедливих механізмів розподілу і використання як чинник становлення соціально орієнтованої економіки України.

Природна рента – дохід, одержаний на основі прав власності (володіння, розпорядження, використання) на певні природні ресурси, обумовлений їх природними властивостями, не пов'язаний з вкладенням праці і капіталу в даний природний об'єкт, який не виключається і не зникає в часі. Природна рента є суспільний вид доходу, і може належати тільки всьому суспільству. Освоєння і розподіл природної ренти повинні відбуватися між всіма членами суспільства. Безпосередньо розподіл національного багатства – є основний обов'язок держави.

Вилучення природної ренти в дохід держави є однією з найважливіших завдань, без ефективного вирішення якого неможливе не тільки досягнення соціальної справедливості в системі перерозподілу суспільного продукту, а й створення збалансованої структури національної економіки. Зараз цій проблемі приділяється все більше уваги, як з боку вищого керівництва країни, так і з боку бізнес спільноти. Основні напрямки пошуку рішень зосереджені в руслі визначення найбільш ефективного оподаткування надприбутків, що утворюється за рахунок кон'юнктурних коливань цін на природні ресурси. Однак виявляється, що в даному випадку може бути використаний більш конструктивний і ефективний спосіб вилучення природної ренти.

Включення природної ренти в сферу соціально-економічних відносин у суспільстві є стратегічним напрямом для зменшення розриву в рівні життя між багатими і бідними країнами, багатим і бідним населенням всередині країн, а також при вирішенні інших важливих завдань розвитку суспільства.

При цьому основне завдання ефективного і справедливого управління природними ресурсами в країні – забезпечення високого рівня життя всіх громадян України і створення необхідних фінансових та інших резервів для довгострокового соціально-економічного розвитку країни.

Тому, природна рента по праву повинна належати суспільству повною мірою, відповідно, вилучення ренти на користь держави і її подальший розподіл по економіці — є повернення суспільству тієї цінності, яку отримали природні ресурси у міру еволюції і розвитку самого суспільства.

Таким чином, природна рента з'являється і розвивається під дією еволюції суспільства, становлення нових рівнів технологічного прогресу і є результатом продуктивності самої природи.